
ANALYSIS OF STUDIES ON SOCIAL RESPONSIBILITY BASED ON GRADUATE THESES¹

Cengiz Alper KARADAĞ²

Abstract

The aim of this research is to evaluate the thesis on social responsibility in education and theses on other disciplines in a comparative way and to set the principles that will guide social responsibility studies in Turkey and to make proposals for dissemination of social responsibility studies in educational field. Research is structured within the framework of qualitative research methods. The qualitative research methods used in the research were the technique of document review. The study group of the research consist of 343 theses carried out before on social responsibility in Turkey. All thesis related to the subject has been tried to be reached by not going to the sample determination method in the research. However, 144 dissertations that were not included in the scope of the research (restricted, identified as off topic or indexed in more than one subject area) were not included in the analysis process and 199 analyzes were performed. A "Thesis Review Form" was developed by the researcher in order to carry out a systematic examination of the theses in the working group. In the analysis of the data, the content analysis technique was adopted. According to the results of the research findings, the majority of theses made in the field of social responsibility in Turkey are at the graduate level. When the number of thesis made on social responsibility on the basis of fields is examined, most theses are in the field of management. It has been observed that It was not dealt with this issue until 1995 when the first study on social responsibility in the field of social responsibility was carried out, and then this topic wasn't discussed until 2000's. Theses are generally structured within the framework of quantitative research methods and techniques. When the study groups in which the theses were performed were examined, the theses in the field of education were seen to be carried out by students, whereas the theses outside the field of education were seen to be carried out by personnel / employee / manager or public/customer. When it is desired to create themes related to social responsibility topics, it has been observed that the main themes in the field of education are gathered in terms of gaining social responsibility behavior, relation of social responsibility behavior to various variables, opinion / attitude / perception related to social responsibility activities and factors affecting implementation / application of social responsibility. It is possible to say that the main themes that are formed based on the thesis based on the fields outside the field of education are the opinions / perception / attitude related to social responsibility activities, the institutional / individual effects of social responsibility activities, examination of various applications of social responsibility applications, evaluation of their activities, factors affecting the undertaking of social responsibility activities, and a model of social responsibility model.

Key Words: Social responsibility, corporate social responsibility, social

---

Article History

Submitted: 10.11.2018

Accepted: 24.01.2019

Published Online: 30.01.2019

---

¹ A part of this research was presented as verbal presentation in the 12nd International Congress On Educational Administration, 11-13 May, 2017, Kızılcahamam, Ankara.

² Gazi University, Institute of Educational Sciences, PhD student,

responsibilities of educational institutions

SOSYAL SORUMLULUK KONUSUNDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN LİSANSÜSTÜ TEZLERE DAYALI ANALİZİ³

Cengiz Alper KARADAĞ⁴

Özet

Bu araştırmanın amacı eğitim alanında yapılmış olan sosyal sorumluluk konulu tezlerle diğer disiplinler üzerine yapılmış olan tezlerin karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmesi ve Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarına yön verecek ilkelerin belirlenmesi ve sosyal sorumluluk çalışmalarının yaygınlaştırılmasına yönelik öneriler getirilmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de sosyal sorumluluk üzerine gerçekleştirilmiş olan 343 tez oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem belirleme yöntemine gidilmeyerek konu ile ilgili tüm tezlere ulaşmaya çalışılmıştır. Ancak araştırma kapsamına uymayan (kısıtlı olan, konu dışı olduğu tespit edilen ya da birden fazla konu alanında dizinlenmiş olan) 144 tez analiz sürecine dahil edilememiş ve 199 tez üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan tezlerin incelenmesini sistematik bir biçimde gerçekleştirmek amacı ile araştırmacı tarafından “Tez İnceleme Formu” geliştirilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği benimsenmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Türkiye’de sosyal sorumluluk alanında yapılan tezlerin büyük çoğunluğu yüksek lisans düzeyindedir. Alanlar bazında sosyal sorumluluk konusunda yapılan tez sayılarına bakıldığında en fazla tez İşletme alanındadır. Sosyal sorumluluk konusunda eğitim-öğretim alanında ilk çalışmanın 1995 yılında yapıldığı, daha sonra 2000’li yıllara kadar bu konunun ele alınmamıştır. Tezler genellikle nicel araştırma yöntem ve teknikleri çerçevesinde yapılandırılmıştır. Tezlerin gerçekleştirildiği çalışma grupları incelendiğinde eğitim-öğretim alanındaki tezlerin genellikle öğrencilerle yürütüldüğü görülürken eğitim-öğretim alanı dışındaki tezlerin personel/çalışan/yönetici veya halk/müşteri ile yürütüldüğü görülmüştür. Sosyal sorumluluk konulu tezler için temalar oluşturulmak istendiğinde eğitim-öğretim alanındaki belli başlı temaların sosyal sorumluluk davranışının kazandırılması, sosyal sorumluluk davranışının çeşitli değişkenlerle ilişkisi, sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüş/tutum/algı ve sosyal sorumluluk uygulamaları/uygulamaya etki eden faktörler çerçevesinde toplandığı görülmüştür. Eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan tezler için oluşturulan başlıca temaların ise sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüş/algı/tutum, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal/bireysel etkileri, sosyal sorumluluk uygulamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi sosyal sorumluluk faaliyetlerinin uygulanma yöntemleri/uygulanması, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin değerlendirilmesi, sosyal sorumluluk faaliyeti üstlenmeye etki eden etmenler ve sosyal sorumluluk model önerisi geliştirmek olduğunu söylemek mümkündür.

Key Words: Sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal sorumluluk, eğitim kurumlarının sosyal sorumlulukları.

Article History

Submitted: 10.11.2018

Accepted: 24.01.2019

Published Online: 30.01.2019

³ Bu araştırmanın bir bölümü 12. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi (11-13 Mayıs 2017; Kızılcahamam, Ankara)’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

⁴ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora öğrencisi,

Giriş

Sosyal sorumluluk kavramının ve kapsamının iyi anlaşılması, uygulamaların nitelikli bir biçimde gerçekleştirilmesi kavramı oluşturan sözcüklerin net bir biçimde tanımlanmasına bağlı görünmektedir. Bu nedenle sosyal sorumluluk kavramı tanıtılmadan önce “sosyal” ve “sorumluluk” kavramları tanımlanacaktır.

Latince ortak arkadaş, yoldaş anlamlarına gelen socius kavramından türetilen sosyal kavramı Türk Dil Kurumu (2017a) tarafından toplumla ilgili, toplumsal, içtimai şeklinde tanımlanmıştır. Sorumluluk kavramı ise kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017b). Belirlenen bir görevi yerine getirmek için o işi yapmakla mükellef olan bir kişinin uymak zorunda olduğu kurallar bütünü olarak tanımlanan sorumluluk, başkalarını tanımak, onların değerlerine saygı göstermek ve onların varlığını kabullenmektir (Özüpek, 2004). Akyıldız (2012:355) ise sorumluluk kavramını üstlenilen işin sonuçlarına katlanmak olarak tanımlamıştır.

Son yıllarda sorumluluk ve etik kavramları ile birlikte sıkça anılan kavramlardan biri olan sosyal sorumluluk insanın yaradılışında var olan, iyilik yapmak ve iyi insan olma duygularının karşılığıdır (Başer, 2015). Gün (1994), sosyal sorumluluğu bir kimsenin üstüne aldığı veya yapmak zorunda bulunduğu iş için gerektiğinde hesap verme durumu olarak tanımlarken Eren (2000) sosyal sorumluluğu işletmenin ekonomik ve yasal koşullara, iş ahlakına, işletme içi ve çevresindeki kişi ve kurumların beklentilerine uygun bir çalışma stratejisi ve politikası gütmesi, insanları mutlu ve memnun etmesi şeklinde tanımlamıştır. Sosyal sorumluluk kavramını sosyal ihtiyaçlar çerçevesinde ele alan Yılmaz (2008)'a göre ise sosyal sorumluluk; işletme yöneticilerinin toplumun değer yargılarına göre hareket etmesi ve sosyal ihtiyaçların farkında olarak işletmeyi yönetmesidir. Sosyal sorumluluk kavramına ilişkin tanımlama yapılırken vurgulanan kavramlardan biri de değer kavramıdır. Sosyal sorumluluğu ahlaki değerler kapsamında değerlendiren Bayrak (2001)'a göre sosyal sorumluluk, işletmenin kendi amaçların gerçekleştirirken, ahlaki değerlere sadık kalması ve kaynakların aynı zamanda içinde bulunduğu toplumu geliştirmede kullanması olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde Bingöl (1996) ise sosyal sorumluluğu, işletmenin ahlaki değerleri temel alarak, ekonomik ve hukuki şartlar çerçevesinde örgüt içi ve örgüt dışı grupların beklentilerine uygun bir şekilde faaliyetlerini sürdürmesini zorlayan sorumluluk duygusu olarak tanımlamıştır. Sosyal sorumluluk kavramına ilişkin yapılan tanımlar incelendiğinde hepsinin ortak noktasında toplumsal beklentiler, toplumsal değerler, hesap verme ve etik gibi kavramların yer aldığı görülmektedir.

Sosyal sorumluluk kavramına ilişkin yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle sosyal sorumluluk sürecinin önemi ve sosyal sorumluluk sürecinin faydaları üzerine odaklandıkları görülmüştür. Örneğin Güzelcik (1999)'e göre kurumsal sosyal sorumluluk etkili bir kurumsal imaj oluşturmanın temel aracı olarak görülmektedir.

Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumlar açısından önemini reklam faaliyetleri çerçevesinde ele alan Peltekoğlu (2001) ise sosyal sorumluluk faaliyetlerinin işletmelerin sosyal değerlerini arttıracaklarını, reklam çalışmalarına etkililik ve canlılık kazandıracaklarını, medya ile ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunacaklarını ve böylece işletmenin sosyal değerini arttıracaklarını vurgulamıştır.

Sosyal sorumluluğun işletmelere sağladığı yararlarla ilişkin literatür incelendiğinde ise örgütsel performans, çalışanlar ve marka/ımaj yönetimi kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin Bakan ve Kalender (2007) kurumsal itibarın oluşumunda sosyal sorumluluk faaliyetlerinin oldukça önemli olduğunu vurgularken; Atakan ve İşçioğlu (2009) işletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmalarının kurum imajını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin birlikte ele alındığı parametrelerden biri de markadır. Unilever, Mc Donalds, Avon, Ben&Jerry's, American Express gibi dünyaca ünlü firmaların, sosyal sorumluluk faaliyetleri aracılığıyla marka imajlarını geliştirdikleri bilinmektedir (Kotler ve Lee, 2005).

Literatürde ilk kez 1953 yılında Bowen (1953) tarafından işadamlarının, toplumun değer ve amaçlarıyla örtüşen sosyal sorumluluk faaliyetlerle ilgilenmeleri gerekliliği düşüncesi ile gündeme gelen sosyal sorumluluk (Aktan ve Börü, 2007) anlayışının ortaya çıkmasında sanayileşmenin oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür (Aktan ve Börü, 2007). Devletin ekonomik yaşama müdahalesinin artması ve bu müdahale ortamının işadamlarının karşısına bazı sınırlamalar çıkarması, bireylerin çeşitli örgütlerin üyesi olmasına bağlı olarak örgütsel gücün artması, nüfusun ve nüfus yoğunluğunun artmasına bağlı olarak işsizliğin önemli bir sorun olmaya başlaması, demokratikleşme ve hümanizm eğilimlerinin güçlenmesi, İnsan Hakları Beyannamesi ile bireylerin siyasal ve toplumsal güçlerinin artması gibi etkenler sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Aktan Vural ve Coşkun, 2011). Ülkemizde ise sosyal sorumluluğun tarihsel gelişimi ile ilgili literatürde 1990'lı yıllardan sonra araştırmaların artmış olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye'de hem uluslararası etkenler, hem de yaşanan ekonomik ve sosyal krizler iş dünyasının esas rolü oynadığı, sivil toplumun da denetleyip yararlandığı sosyal sorumluluk uygulamaları hakkında tartışabilmek için gerekli ortamı yaratmışlardır (Duman, 2014).

Sosyal sorumluluk kavramının Türkiye'de tartışılmaya başlanması konu ile ilgili bilimsel çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda pek çok akademisyen ve bilim adamının gerek makale gerekse tez çalışmalarında sosyal sorumluluk konusunu ele aldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada sosyal sorumluluk konusunda yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelemesine çalışılarak eğitim alanında yapılan sosyal sorumluluk konulu tezlerle diğer alanlarda yapılan tezlerin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesi sağlanacaktır.

Araştırmanın amacı eğitim alanında yapılmış olan sosyal sorumluluk konulu tezlerle diğer disiplinler üzerine yapılmış olan tezlerin karşılaştırmalı bir şekilde

değerlendirilmesi ve Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarına yön verecek ilkelerin belirlenmesi ve sosyal sorumluluk çalışmalarının yaygınlaştırılmasına yönelik öneriler getirilmesidir. Bu amaçla şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

Türkiye’de sosyal sorumluluk çalışmaları üzerine yapılmış olan:

- 1) Tezlerin lisansüstü düzeyi açısından dağılımı nasıldır?
- 2) Tezlerin bölümleri açısından lisansüstü düzeye göre dağılımı nasıldır?
- 3) Tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- 4) Tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri nelerdir?
- 5) Tezlerde kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
- 6) Tezler hangi çalışma grupları üzerinde gerçekleştirilmiştir?
- 7) Tezlerin amaçları nelerdir?
- 8) Tezler hangi temalar altında ele alınabilir?
- 9) Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarına yön verecek ilkeler neler olabilir?
- 10) Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarını yaygınlaştırmak için neler yapılabilir?

Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar verilerin teker teker okunması yoluyla kod ve kategorilere dayalı olarak araştırma sonuçlarının sunulmasını sağlayan (Merriam, 1998, s.58) ya da sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak anlamlandırma sürecini benimseyen (Creswell, 1998) araştırmalar olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002, s.140-143).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de sosyal sorumluluk üzerine gerçekleştirilmiş olan 343 tez oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem belirleme yöntemine gidilmeyerek konu ile ilgili tüm tezlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak araştırma kapsamına uymayan (kısıtlı olan, konu dışı olduğu tespit edilen ya da

birden fazla konu alanında dizinlenmiş olan) 144 tez analiz sürecine dahil edilememiş ve 199 tez üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunda yer alan tezlerin incelenmesini sistematik bir biçimde gerçekleştirmek amacı ile araştırmacı tarafından "Tez İnceleme Formu" geliştirilmiştir. Tez inceleme formu geliştirilirken daha önce geliştirilmiş olan tez/makale inceleme formları incelenmiş ve teze ilişkin genel bilgiler, tez içeriği ve yöntem bölümlerinden oluşan taslak bir form oluşturulmuştur. Taslak form, bir ölçme değerlendirme, bir alan ve bir de dil uzmanının görüşüne sunulularak forma son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veri toplanması sürecinde YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığı ile Türkiye’de sosyal sorumluluk alanında gerçekleştirilmiş olan tezlere ulaşılmaya çalışılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi veritabanında "sosyal sorumluluk" anahtar kavramı ile dizinlenmiş olan toplam 199 tez araştırmanın verilerini oluşturmaktadır.

Verilerin analizinde içerik analizi tekniği benimsenmiştir. İçerik analizi yapılırken Corbin ve Strauss (2007) tarafından belirtilmiş olan verilerin kodlanması, temaların oluşturulması, temaların düzenlenmesi ve elde edilen bulguların yorumlanması basamakları takip edilmiştir. Bu süreçte öncelikle tezler tez inceleme formuna sıra numaraları dikkate alınarak kodlanmış, elde edilen kodların ortak yönleri belirlenerek temalar oluşturulmuş, oluşturulan temaların düzenlenmesi aşamasında kodların ilgili temalarla eşleştirilmeleri sağlanmış ve son aşamada ise verilere anlam kazandırılması amacıyla neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular

Türkiye’de Sosyal Sorumluluk Alanında Yapılan Tezlerin Lisansüstü Düzeye Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 1’de Türkiye’de eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu tezlerin lisansüstü düzeye göre dağılımı, Tablo 2’de ise diğer alanlarda yapılan tezlerin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 1. Eğitim-öğretim alanında yapılan sosyal sorumluluk konulu tezlerin lisansüstü düzeye göre dağılımı

Lisansüstü Eğitim Düzeyi	N
Yüksek Lisans	10
Doktora	5

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu toplam 15 tez yapılmıştır. Bu tezlerin 10’u yüksek lisans, 5’i ise doktora düzeyindedir.

Tablo 2. Eğitim-öğretim alanı dışında yapılan sosyal sorumluluk konulu tezlerin lisansüstü düzeye göre dağılımı

Lisansüstü Eğitim Düzeyi	N
Yüksek Lisans	154
Doktora	30

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkiye’de eğitim-öğretim alanı dışında diğer alanlarda gerçekleştirilen sosyal sorumluluk konulu tez sayısı 184’dür. Bu tezlerin 154’ü yüksek lisans, 30’u ise doktora düzeyindedir.

Türkiye’de Sosyal Sorumluluk Üzerine Yapılmış Tezlerin Bölümleri Açısından Lisansüstü Düzeylerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Türkiye’de sosyal sorumluluk alanında yapılan tezlerin bölümleri açısından lisansüstü düzeylerine göre dağılımı Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Sosyal sorumluluk alanında yapılan tezlerin yapıldığı bölümler açısından lisansüstü düzeyleri

Bölüm	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Bankacılık	3	-	3
Çalışma Ekonomisi	20	3	23
Dilbilim	1	-	1
Din	-	1	1
Eğitim-Öğretim	10	5	15
Ekonomi	5	2	7
Gazetecilik	3	1	4
Güzel Sanatlar	2	1	3
Halkla İlişkiler	30	8	38
Halk Sağlığı	1	-	1
Hastaneler	2	-	2
Hemşirelik	1	-	1

Bölüm	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Hukuk	1	-	1
İletişim Bilimleri	5		5
İstatistik	-	1	1
İşletme	52	9	61
Kamu Yönetimi	5	1	6
Kazalar	1	-	1
Maliye	1	-	1
Mühendislik Bilimleri	2	-	2
Müzecilik	1	-	1
Mimarlık	1	-	1
Psikoloji	2	-	2
Radyo-Televizyon	1	-	1
Reklamcılık	2	-	2
Sivil Havacılık	1		1
Siyasal Bilimler	1	-	1
Sosyoloji	3	-	3
Spor	1	1	2
Turizm	4	2	6
Uluslararası İlişkiler	2	-	2

Tablo 3 incelendiğinde Türkiye’de sosyal sorumluluk alanında yapılan tezlerin 3’ü Bankacılık, 23’ü Çalışma Ekonomisi, 1’i Dilbilim, 1’i Din, 15’i Eğitim-Öğretim, 7’si Ekonomi, 4’ü Gazetecilik, 3’ü Güzel Sanatlar, 38’i Halkla İlişkiler, 1’i Halk Sağlığı, 2’si Hastaneler, 1’i Hemşirelik, 1’i Hukuk, 5’i İletişim Bilimleri, 1’i İstatistik, 61’i İşletme, 6’sı Kamu Yönetimi, 1’i Kazalar, 1’i Maliye, 2’si Mühendislik, 1’i Müzecilik, 1’i Mimarlık, 2’si Psikoloji, 1’i Radyo-Televizyon, 2’si Reklamcılık, 1’i Sivil Havacılık, 1’i Siyasal Bilimler, 3’ü Sosyoloji, 2’si Spor, 6’sı Turizm ve 2’sinin Uluslararası İlişkiler alanlarında yapılmış olduğu görülmektedir.

Türkiye’de Sosyal Sorumluluk Üzerine Yapılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Türkiye’de sosyal sorumluluk konusunda yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Türkiye’de sosyal sorumluluk konusunda yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Eğitim Bilimleri	Diğer Alanlar
1985	-	1
1986	-	-
1987	-	-
1988	-	-
1989	-	-
1990	-	-
1991	-	1
1992	-	1
1993	-	1
1994	-	3
1995	-	4
1996	-	9
1997	-	7
1998	-	3
1999	-	7
2000	-	4
2001	-	7
2002	1	10
2003	-	10
2004	-	8
2005	-	-

Yıl	Eğitim Bilimleri	Diğer Alanlar
2006	-	5
2007	-	6
2008	-	11
2009	2	31
2010	1	41
2011	1	38
2012	2	20
2013	1	21
2014	1	29
2015	5	45
2016	1	5
TOPLAM	15	328

Sosyal sorumluluk konusunda yapılan tezlerin yıllara göre dağılımının yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında ilk çalışmanın 1995 yılında yapıldığı, daha sonra 2000'li yıllara kadar bu konunun ele alınmadığı görülmektedir. Sosyal sorumluluk konulu tezlerde eğitim-öğretim alanı dışında kalan alanlarda da 2000'li yıllarda bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Sosyal Sorumluluk Konusundaki Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sosyal sorumluluk konusunda yapılan eğitim-öğretim alanındaki tezlerde kullanılan araştırma yöntem ve teknikleri Tablo 5'de; eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan tezlerde kullanılan araştırma yöntem ve teknikleri ise Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 5. Eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu tezlerde kullanılan araştırma yöntem ve desenleri

Araştırma Yöntemi	Frekans
Nicel Araştırma	4(D), 8 (YL)
Nitel Araştırma	1 (D) 1 (YL)
Karma	1

Tablo 5’de görüldüğü gibi eğitim-öğretim alanında yapılan sosyal sorumluluk konulu tezlerden 12’sinde nicel araştırma yöntem ve teknikleri, 2’sinde nitel araştırma yöntem ve teknikleri, 1’inde ise karma desen benimsenmiştir.

Tablo 6. Eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda sosyal sorumluluk konulu tezlerde kullanılan araştırma yöntem ve desenleri

Araştırma Yöntemi	Frekans
Nicel Araştırma	131
Nitel Araştırma	40
Karma	3
Kuramsal	10

Tablo 6’da görüldüğü gibi eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan sosyal sorumluluk konulu tezlerin 131’inde Nicel araştırma yöntem ve teknikleri, 40’ında nitel araştırma yöntem ve teknikleri, 3’ünde karma yöntem benimsenmiştir. 10’u ise kuramsal olarak desenlenmiştir.

Sosyal Sorumluluk Alanındaki Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Ait Bulgular

Sosyal sorumluluk konusunda yapılan eğitim-öğretim alanındaki tezlerde kullanılan veri toplama araçları Tablo 7’de; eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan tezlerde kullanılan veri toplama araçları ise Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Eğitim-öğretim alanındaki tezlerde kullanılan veri toplama araçları

Veri Toplama Aracı	Frekans
Anket/Ölçek	12
Görüşme Formu+Doküman	1
Görüşme Formu	2

Tablo 7’de görüldüğü gibi eğitim-öğretim alanındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin 12’sinde toplama aracı olarak anket/ölçek, 1’inde odak grup görüşmesi ve doküman incelemesi, 2’sinde ise görüşme formu kullanılmıştır.

Tablo 8. Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerde kullanılan veri toplama araçları

Veri Toplama Aracı	Frekans
Anket/Ölçek	129
Görüşme Formu	8
Doküman (Tv Programı/Web sitesi/İşletmeye Ait Tablolar	45
Afiş/Proje/Örnek Olay)	
Ölçek+Görüşme Formu	2

Tablo 8’de görüldüğü gibi eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin 129’unda veri toplama aracı olarak Ölçek/Anket, 8’inde görüşme formu, 45’inde Doküman (Tv Programı/İnternet Sitesi/İşletmeye Ait Tablolar/Afiş/Proje/Örnek Olay), 2’sinde ise ölçek ve görüşme formu bir arada kullanılmıştır.

Sosyal Sorumluluk Alanındaki Tezlerin Gerçekleştirildikleri Çalışma Gruplarına Ait Bulgular

Sosyal sorumluluk konusunda yapılan eğitim-öğretim alanındaki tezlerin gerçekleştirildiği çalışma grupları Tablo 9’da; eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan tezlerin gerçekleştirildiği çalışma grupları ise Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Eğitim-öğretim alanındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin gerçekleştirildikleri çalışma grupları

Çalışma Grubu	Frekans
Öğrenci	9
Öğretmen	1
Öğretmen Adayı	1
Öğrenci+Doküman	1
Okul Yöneticisi	1
Veli	1

Eğitim-öğretim alanındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin çalışma gruplarına ait frekansların yer aldığı Tablo 9 incelendiğinde tezlerin 9’unun öğrenci, 1’inin öğretmen, 1’inin öğretmen aday, 1’inin öğretmen aday ve doküman incelemesi, 1’inin okul yöneticisi, 1’inin ise velilerle gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 10. Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin gerçekleştirildiği çalışma grupları

Çalışma Grubu	Frekans
Halk (Tüketici/Müşteri/Gazete Okuyucusu/İzleyici)	50
Medya/Sosyal Medya Ürünleri (TV Kanalı/Reklam)	4
Personel/Çalışan/Yönetici	71
Doküman (Web Sitesi/Şirket Raporu/Kitap/Gazete/Proje/Örnek Olay)	51
Müşteri+Personel	2
Dernek Üyesi	1
STK Yöneticisi	1

Eğitim öğretim alanı dışındaki alanlarda gerçekleştirilen sosyal sorumluluk konulu tezlerin çalışma gruplarına ait frekansların yer aldığı Tablo 10 incelendiğinde

50'sinin halk (tüketici, müşteri, gazete okuyucusu, tv izleyicisi), 4'ünün medya/sosyal medya ürünleri, 71'inin personel/çalışan/yönetici, 51'inin doküman (web sitesi/şirket raporu/kitap/gazete/proje/örnek olay), 2'sinin müşteri+personel, 1'inin dernek üyesi, 1'inin ise STK yöneticileri ile gerçekleştirildiği görülmektedir.

Sosyal Sorumluluk Alanındaki Tezlere Ait Temalara İlişkin Bulgular

Sosyal sorumluluk konusunda yapılan eğitim-öğretim alanındaki tezlere ait temalar Tablo 11'de; eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda yapılan tezlere ait temalar ise Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Eğitim-öğretim alanındaki sosyal sorumluluk konulu tezlere ait temalar

Tema	Frekans
Sosyal Sorumluluk Davranışının Kazandırılması	3
Sosyal Sorumluluk Davranışının Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi	3
Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine İlişkin Görüş/Tutum/Algı	5
Sosyal Sorumluluk Uygulamaları /Uygulamaya Etki Eden Faktörler	3

Eğitim-öğretim alanındaki sosyal sorumluluk konulu tezlere ait temaların yer aldığı Tablo 11 incelendiğinde belli başlı temaların sosyal sorumluluk davranışının kazandırılması, sosyal sorumluluk davranışının çeşitli değişkenlerle ilişkisi, sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüş/tutum/algı ve sosyal sorumluluk uygulamaları/uygulamaya etki eden faktörler çerçevesinde toplandığını söylemek mümkündür.

Tablo 12. Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlere ait temalar

Tema	Frekans
Sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüş/algı/tutum	32
Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal/bireysel etkileri	31
Sosyal sorumluluk uygulamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi	42
Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin uygulanma yöntemleri/uygulanması	28
Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin değerlendirilmesi	47
Sosyal sorumluluk faaliyeti üstlenmeye etki eden etmenler	2
Sosyal Sorumluluk Model önerisi geliştirmek	2

Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlere ait temaların yer aldığı Tablo 12 incelendiğinde sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüşlerin incelenmesi veya algı ve tutumların belirlenmesine, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal ya da bireysel düzeydeki etkilerine, sosyal sorumluluk uygulamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesine, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin

uygulanma yöntemlerine, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin değerlendirilmesine, sosyal sorumluluk faaliyeti üstlenmeye teşvik eden etmenlere ve sosyal sorumluluk model önerisi geliştirmeye yönelik araştırmaların yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarına yön verecek ilkelere ilişkin bulgular

Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin genel olarak değerlendirilmesinden hareketle Türkiye’de eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarına yön verecek ilkelerin,

- Sosyal sorumluluk alanında gerçekleştirilen çalışmalarda gönüllülük unsurunun esas alınması,
- Eğitim kurumlarının topluma karşı sosyal ve çevresel sorumluluklar yerine getirilirken tüm paydaşların katılımı sağlanması,
- Hesapverebilirlik ve sorumluluk ilkesi çerçevesinde hareket edilmesi,
- Etik ilkeler ve hukuka uygunluk ilkesi dikkate alınması ve
- Sorumluluk bilincini arttıracak her türlü faaliyete destek verilmesi

şeklinde olduğu söylenebilir.

Türkiye’de eğitim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarını yaygınlaştırmak amacıyla yapılması gerekenlere ait bulgular

Eğitim-öğretim alanı dışındaki sosyal sorumluluk konulu tezlerin genel olarak değerlendirilmesinden hareketle Türkiye’de eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarını yaygınlaştırmak amacıyla,

- Eğitim kurumları yöneticilerinin, personelinin ve diğer paydaşlarının sosyal sorumluluk konusundaki farkındalık düzeyleri arttırılabilir.
- Sosyal sorumluluk konusunda yapılacak araştırmaların gerçekleştirileceği örneklem grubu çeşitlendirilebilir.
- Sosyal sorumluluk konusunda gerçekleştirilmiş uygulamaların değerlendirilmesine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Sosyal sorumluluk konusunda model önerisi getirebilecek çalışmalara ağırlık verilebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları toplu olarak değerlendirildiğinde eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu tezlerin niceliksel anlamda oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca alanlar bazında sosyal sorumluluk alanında yapılan tez sayılarına bakıldığında en fazla tezin İşletme alanında yapıldığı görülmektedir. Bu durum şirketlerin imaj kaygılarına bağlı olarak sosyal sorumluluk alanında daha fazla ön plana çıkma kaygılarının işletme alanına bir yansıması olarak düşünülebilir. Eğitim-öğretim alanı gibi daha çok kamu kurumları tarafından yürütülen hizmet

sektörlerinde topluma hizmet, imaj yönetimi gibi süreçlere ihtiyaç duyulmaması bu alanlarda bilimsel araştırmaların daha sınırlı yapılmasının bir göstergesi olarak ele alınabilir. Sosyal sorumluluk konusunda yapılan tezlerin yıllara göre dağılımının yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde eğitim-öğretim alanında ilk çalışmanın 1995 yılında yapıldığı, daha sonra 2000'li yıllara kadar bu konunun ele alınmadığı görülmektedir. Bu durum ülkenin eğitim politikaları bağlamında açıklanabilecek bir durumdur. 2000'li yılların başında gündeme gelen yapılandırıcılık eğitim felsefesinin etkisiyle problem çözme, yaratıcı düşünme, inovasyon yapma gibi hayatın içinde var olan becerilerin bireylere edindirilmeye çalışılmasının ve bireylerin toplumsal farkındalıklarının artırılması çalışmalarının eğitim sürecinde ve eğitim kurumlarında sosyal sorumluluk anlayışını gündeme getirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca toplumun yükseköğretim sisteminden beklentilerinin değişmesi ile birlikte yükseköğretim sisteminde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin de eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk çalışmalarının gündeme gelmesinde önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Sosyal sorumluluk konulu tezlerde eğitim-öğretim alanı dışında kalan alanlarda da 2000'li yıllarda bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun ise Türkiye'de sivil katılım için uygun ortamın bu yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal sorumluluk konulu tezlerin yöntemleri açısından incelenmesine dayalı olarak hem eğitim-öğretim alanında hem de eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda nicel araştırma yöntem ve teknikleri, nitel araştırma yöntem ve teknikleri ve karma yöntemin benimsendiği araştırmalara rastlamak mümkündür. Ayrıca eğitim-öğretim alanı dışında gerçekleştirilen 10 tezin kuramsal olarak desenlendiği görülmüştür. Eğitim-öğretim alanında mevcut alanyazının ve kuramların sınırlı olması nedeniyle eğitim-öğretim alanında kuramsal araştırmalara yer verilmediği düşünülmektedir.

Sosyal sorumluluk konusunda gerçekleştirilen lisansüstü araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde eğitim-öğretim alanında gerçekleştirilen araştırmalarda anket, ölçek, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve doküman incelemesi tekniklerinin kullanıldığı görülürken eğitim-öğretim alanı dışında gerçekleştirilen alanlarda adı geçen araçlara ek olarak afiş, resim, proje, internet sitesi gibi araçların da kullanıldığı görülmektedir. Bu durum eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda sosyal sorumluluk faaliyetlerinin farklı uygulama alanlarına yönelik olması ve farklı kesimlere hitap etmesi ile açıklanabilir.

Sosyal sorumluluk konulu tezlerden hareketle oluşturulan temalar incelendiğinde sosyal sorumluluk davranışının kazandırılması, sosyal sorumluluk davranışının çeşitli değişkenlerle ilişkisi, sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüş/tutum/algı ve sosyal sorumluluk uygulamaları/uygulamaya etki eden faktörler çerçevesinde toplandığını görmek mümkündür. Eğitim-öğretim alanı dışındaki alanlarda sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin görüşlerin incelenmesi veya algı ve tutumların belirlenmesine, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal ya da bireysel düzeydeki etkilerine, sosyal sorumluluk uygulamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesine, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin uygulanma yöntemlerine, sosyal

sorumluluk faaliyetlerinin değerlendirilmesine, sosyal sorumluluk faaliyeti üstlenmeye teşvik eden etmenlere ve sosyal sorumluluk model önerisi geliştirmeye yönelik araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Eğitim-öğretim alanı dışındakilerle sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal/bireysel düzeyde etkileri/katkıları olacağı düşünülürken eğitim-öğretim alanında böyle bir düşüncenin gelişmediğini görmek mümkündür. Bu durumun eğitim kurumlarının kar amacı gütmeyen kuruluşlar olması ile ilişkisinin olacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal sorumluluk faaliyetinin değerlendirilmesi ile ilgili temanın eğitim-öğretim alanındaki tezlerde çıkmamasının olmasının nedeni eğitim-öğretim alanında bu konuda oldukça sınırlı sayıda çalışma yapılmış olması olabilir.

Araştırma sonuçlarını kısaca özetlemek gerekirse, eğitim öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu tezlerin niceliksel anlamda oldukça sınırlı olduğu, eğitim-öğretim alanında yapılmış olan tezlerin çalışma grupları ya da evren ve örnekleminin eğitim sürecinin paydaşlarının ötesine geçemediği (STK'larla, iş dünyası yetkilileriyle veya yöneticilerle yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır), eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk projelerinin veya uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik çalışmaların yer almadığı görülmüştür.

Çalışma sonucunda getirilebilecek belli başlı öneriler ise şöyledir:

- Eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konusunu ön plana çıkaracak çalışmaların niceliği arttırılmalıdır.
- Eğitim-öğretim alanında sosyal sorumluluk konulu araştırmaların gerçekleştirileceği örneklem grupları çeşitlendirilmelidir.
- Bu tür karşılaştırmalı araştırmaların belirli aralıklarla yapılması bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların alandaki gelişmeleri somut olarak görmelerine yardımcı olabilir.

Kaynakça

- Aktan, C. C. ve Börü, D. (2007). Kurumsal sosyal sorumluluk, İgiad Yayınları: 4, İstanbul
- Atakan, S. ve İşçioğlu, T.E. (2009). Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yönelik Türk tüketicilerinin tutum ve davranışları. Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi 8(28).
- Akıncı Vural, Z.B., Coşkun, G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 1(1).
- Bakan, Ö. ve Kalender, A. (2007). Halkla ilişkiler bağlamında kurumsal sosyal sorumluluk. İçinde, B. Arık, ve M. Şeker.(Ed.) İletişim ve Ötesi. Konya: Tablet Yayınları
- Başer, U. (2015). Kurumsal sosyal sorumluluk algısı üzerine bir araştırma. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Bayrak, S. (2001). Ahlak ve sosyal sorumluluk. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bingöl, D. (2003). İnsan kaynakları yönetimi. 5. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları
- Bowen, H. R. (1953). Social responsibilities of the businessman. New York: Harper & Row.
- Creswell, J. W. (1998). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Duman, A. (2014). Okulların sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirebilme yeterliliği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Eren, E. (2000). İşletmelerde stratejik yönetim ve işletme politikası, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Gün, F. (1994). İşletmelerin sosyal sorumluluğu ve halkla ilişkiler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güzelcik, E. (1999). Küreselleşme ve işletmelerde değişen kurum imajı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Peltekoğlu, F.B. (2001). Halkla ilişkiler nedir? İstanbul: Beta Yayınları.
- Kotler, P. ve Lee N. (2005). Corporate social responsibility: doing the most good for your company and your cause. New Jersey: Wiley&Sons
- Merriam, S. (1998). Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education. USA: JB Printing.
- Özüpek, M. N. (2004). Kurum imajında sosyal sorumluluk kavramsal ve uygulamalı bir çalışma (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Türk Dil Kurumu (2017a). Erişim Adresi
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58f51d9f58c521.88327232 17.04.2017 tarihinde alındı.
- Türk Dil Kurumu (2017b). Erişim Adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58f51f19953ef0.1799430817.04. 2017 tarihinde alındı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2002). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Gözden geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.